

Bastaards gedragen zich zelden zoals het hoort...

Ze maken het je niet gemakkelijk om ze te herkennen, de bastaards onder de bomen. Zowat de meeste inheemse geslachten van bomen en struiken in Vlaanderen kennen bastaards onder hun geledingen, kruisingen tussen twee soorten die tot hetzelfde geslacht behoren. Hybridisatie komt van nature voor, het draagt bij tot de hoge genetische diversiteit bij houtige planten. Anderzijds is het toch zo dat de hybridiserende soorten niet evolueerden tot een grote continue groep, want dan hadden de plantkundigen slechts één soort gedefinieerd.

Het INBO bestudeerde de morfologie van de kruisingen tussen zomereik en wintereik, aanwezig in de zeldzame autochtone bestanden in Limburg waar beide soorten van nature voorkomen. We verwachtten dat de vermoedelijke kruisingen voor hun uiterlijke kenmerken – zoals bij de mens – het midden zouden houden tussen beide oudersoorten in. Maar een multivariate analyse van een batterij morfologische kenmerken leverde niet de verwachte drie groepen op, twee van beide oudersoorten en een derde er tussenin voor de kruisingen, maar slechts twee duidelijk afgebakende groepen.

Toch werd de aanwezigheid van hybriden vermeden door de twee typische kenmerken om beide soorten te onderscheiden: de lengte van de eikel- en bladsteel. Bij zomereik is de bladsteel kort en de eikelsteel lang, bij wintereik is het net andersom. We zagen een reeks hybriden in de autochtone bestanden met voor zowel blad als

eikel enkel korte stelen, of alleen lange stelen. Bovendien hadden deze hybriden verhoudingsgewijs meer onvolgroeide eikeltjes (vermoedelijk niet bevruchte eikels) in vergelijking met de oudersoorten. Uit de literatuur leren we dat bij gecontroleerde kruisingen van beide eikensoorten de nakomelingen bladkenmerken vertonen die op de moederplant gelijken, en niet op de vaderplant, en ook niet daar ergens tussenin.

Misschien erven onze hybriden de bladkenmerken van de moeder, en de eikelkenmerken van de vaderplant. Omdat vruchtbare hybriden kunnen terugkruisen met een van de oudersoorten kan een enorme maar toch niet eindeloze vormenvariatie ontstaan.

Kristine Vander Mijnsbrugge,
ANB-medewerkster gedetacheerd bij het INBO
kristine.vandermijnsbrugge@inbo.be

Kortgesteelde hybride [Kristine Vander Mijnsbrugge]

Zwartbekgrondel gearriveerd in Vlaanderen

Hubert De Wilde, vrijwillig medewerker aan het Schelde-onderzoek van het INBO, vond op 10 april 2010 een onbekend visje in zijn fuik in de Schelde bij Liefkenshoek. Onderzoek wees uit dat het gaat om een zwartbekgrondel *Neogobius melanostomus*. Het is de eerste melding van dit visje in Vlaanderen. De zwartbekgrondel is een invasieve soort uit het Ponto-Kaspisch gebied en kan door competitie voor voedsel en leefgebied een bedreiging vormen voor de Vlaamse visfauna.

De zwartbekgrondel is een kleine vissoort die maximaal 25 cm groot wordt. Zeer kenmerkend zijn de buikvinnen die tot een zuignap zijn samengegroeid en de zwarte vlek in de eerste rugvin. Oorspronkelijk is het leefgebied van deze grondel beperkt tot het gebied rond de Zwarte, Azov en Kaspische zee. Als verstekeling in het ballastwater van vrachtschepen bereikte de zwartbekgrondel rond 1990 de Grote Meren in Noord-Amerika. Door de spectaculaire toename van de aantallen grondels kwam de sportvisserij daar in de problemen. Zwartbekgrondels bleken steeds naar het aas te happen terwijl de gewenste roofvissen niet meer gevangen werden omdat zij al verzadigd waren met de grondels. Ook ecologisch bleek er een belangrijke invloed te zijn. Inheemse vissoorten vonden in de zwartbekgrondel een agressieve concurrent onder meer voor het bemachtigen van voedsel zoals slakken en mosselen.

'Nieuwe vissoort is agressieve concurrent voor inheemse vissen'

Ook in Europa komt deze vis ver buiten zijn natuurlijk areaal voor. Naast de verspreiding via ballastwater vond er ook een actieve areaaluitbreiding plaats nadat er een verbinding tussen de riviersystemen van de Donau en de Rijn werd gemaakt door het openen van de Donau-Mainkanaal in 1992.

Zes jaar na de eerste melding van de zwartbekgrondel in Nederland is de vangst van een klein exemplaar (10,6 cm) in de Vlaamse Schelde is nu ook een feit. Net als in andere gebieden waar deze soort niet-inheems is, kunnen we ook hier gelijkaardige problemen verwachten.

Zwartbekgrondel [Hubert De Wilde]

Hugo Verreycken, hugo.verreycken@inbo.be
Jan Breine, jan.breine@inbo.be